

EL TEMPS QUE CORRE PER JOAN F. MIRA

El malson d'Ulisses

“De manera que el destí final d'Ulisses és el mateix de tots. Volar cap als espais d'algun infinit, després d'haver passat una vida o una altra. No necessàriament heroica, com devia ser la vida d'Ulisses Bloom de Joyce: no heroica segons com es mire, o potser sí.”

He estat fullejant llibres, i he vist que no hi ha acord entre els poetes sobre quin va ser el destí d'Ulisses després d'haver viatjat tant, després de tornar a l'antiga pàtria i a la dona lleial. És complicat, el final de les llargues guerres, quedar-se sense reptes heroics, sense enemics i sense aventura. Els americans del nord, ara mateix, estan preocupats perquè mai no havien passat tant de temps sense enemics per combatre o fronteres per conquerir, ni l'imperi del mal ni la lluna. Els grans temes que inspiren els discursos de Clinton, els camins de la glòria, són la seguretat dels *air-bags*, els uniformes escolars o les deduccions fiscals, coses d'aquest ordre. I això que diu que és el Kennedy dels noranta. Però Kennedy parlava de les forces del bé i del mal, de la fi del món i dels grans passos que faria la humanitat navegant pels planetes. Ara, però, sabem que la fi del món és una cosa remota: potser ens equivoquem, però ho pensem i vivim més tranquils. Sabem també que el bé i el mal es confonen en un únic propòsit moral: controlar el dèficit i la inflació, assegurar els sistemes de pensions i reformar la seguretat social, objectius admirables, però escassament heroics.

De manera que, en aquests països que en diem d'occident, l'únic horitzó és mirar la tele i administrar la hisenda. Mirant la tele contemplem com estan de malament els altres, els africans per exemple, i això ens reforça encara més la necessitat d'administrar la vida amb prudència. No ens impulsa a l'aventura, ni a tornar a la mar. Potser ens avorrim, amb una mala gana històrica, com l'Ulisses del poema de Tennyson, que diu... “Com és de tediós descansar i arribar al final, com un metall que es rovella i no brilla per l'ús” (la meua traducció és una mica lliure). L'Ulisses de Tennyson és un rei sense faena ni profit, *an idle king*, que s'avorreix bevent al costat de la llar, al costat d'una dona ja no jove, i repartint lleis desiguals a una raça de gent, la pròpia, que només pensa a omplir el rebost, menjar i dormir. A aquest Ulisses, li agradaria que el cor i les forces l'acompanyaren encara en un esforç desesperat per continuar buscant. Però sap que no pot ser, el cor és feble, i a la gent no li interessa. S'ha

acabat: ha tingut tot allò que podia desitjar, fama i aventura, els déus l'han escoltat, ha tornat a casa, tot està segur, i s'avorreix mortalment.

Aquest és un final possible. Un altre és el de l'*Odisseu* d'Agustí Bartra, una interpretació bellíssima. Ulisses s'ha fet vell i està sol en un mas prop de la mar, on només se senten veus de molts passats, criatures perdudes, els esperits, i la remor llunyana de les ones. Es a dir, les veus comunes de la vellesa, per molt que en els textos de Bartra semblen veus de tragèdia única. Ulisses mor abraçat al rem negre, o siga a la pròpia vida, i la seua ànima és una àguila roja que s'envola, “enduta per la darrera ràfega de vent, cap als espais de l'infinit”. De manera que el destí final d'Ulisses és el mateix de tots. Volar cap als espais d'algun infinit, després d'haver passat una vida o una altra. No necessàriament heroica, com devia ser la vida d'Ulisses Bloom de Joyce: no heroica segons com es mire, o potser sí. Qui sap si Leopoldo Blomm és el més gran Ulisses de tots, és a dir aquell que sap allò tan difícil de saber: que els homes i les coses són com són, a Dublín o a la terra dels Fecacis (els homes, les coses i Molly Bloom, no Penèlope), i per això no necessita malsons de rei cansat ni d'heroi que es morirà de pena per culpa de la pau (com es mor el *Capità Conan* de Tavernier: els recomane la pel·lícula).

O qualsevol Ulisses de nosaltres, si és que tots som Ulisses d'imitació, pot fer com l'*Odisseu* original, el d'Homer: abandonar la imatge de les funestes aventures passades, i anar fent i passant la vida feliçment, si pot ser. Escriu Homer, i tradueix Carles Riba, que els déus ordenaren a Ulisses d'agafar el rem i caminar fins que arribara en un lloc on ningú sabia ja què era un rem, on el confongueren amb una pala de forn o una ventadora: “i he de plantar llavors el rem a terra”, fer les paus amb els déus, tornar a casa, i esperar la mort, “dolça tant com es pugui pensar, la qual ha d'ocir-me aclaparat sota una vellesa ufanosa; i el poble serà feliç entorn”. Segurament Homer era més savi que Tennyson, i el seu Ulisses no veu el descans com una dissort sinó com la més gran fortuna que atorguen els déus. En tot cas, els he de confessar que no sé quina és la moral d'aquesta història. Segurament perquè les grans històries no tenen cap moral.